IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 21 Issue 2 May 2026

YANGI O‘ZBEKISTON SHAROITIDA ADVOKATURA ORGANLARIDA OLIB BORILGAN ISLOHOTLAR

Odiljonova Shukrona Shuxratjon qizi
Namangan davlat Universiteti
yuridik fakulteti 1-bosqich talabasi
Teli:+998902611611
Gmail: shukronaodiljonova41@gmail.com
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20304979

Annotatsiya

Ushbu maqolada Yangi O‘zbekiston sharoitida advokatura organlarida amalga oshirilgan islohotlarning mazmun-mohiyati, huquqiy asoslari va amaliy natijalari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Xususan, advokatura institutining mustaqilligini mustahkamlash, advokatlarning kasbiy faoliyatiga oid kafolatlarni kengaytirish, aholiga malakali yuridik yordam ko‘rsatish sifatini oshirish hamda sohaga raqamli texnologiyalarni joriy etish masalalari yoritiladi. Shuningdek, yangi tahrirdagi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida advokatura institutiga alohida bob ajratilishi uning inson huquq va erkinliklarini himoya qilishdagi konstitutsiyaviy o‘rnini yanada kuchaytirgani asoslab beriladi. Maqolada mazkur islohotlarning huquqiy davlat va kuchli fuqarolik jamiyatini barpo etishdagi strategik ahamiyati ochib berilgan.

Kalit so‘zlar

Yangi O‘zbekiston, advokatura, huquqiy islohotlar, advokat mustaqilligi, konstitutsiyaviy kafolatlar, yuridik yordam, raqamlashtirish, elektron tizim.

Аннотация

В данной статье с научно-правовой точки зрения анализируются сущность, правовые основы и практические результаты реформ, осуществлённых в органах адвокатуры в условиях Нового Узбекистана. Особое внимание уделено вопросам укрепления независимости института адвокатуры, расширения профессиональных гарантий адвокатов, повышения качества квалифицированной юридической помощи населению, а также внедрения современных цифровых технологий в сферу адвокатской деятельности. Отдельно обосновывается, что выделение самостоятельной главы об адвокатуре в новой редакции Конституции Республики Узбекистан значительно усилило её конституционно-правовой статус в системе защиты прав и свобод человека. В статье раскрывается стратегическое значение проводимых реформ для дальнейшего укрепления принципов правового государства, верховенства закона и формирования сильного гражданского общества.

Ключевые слова

Новый Узбекистан, адвокатура, правовые реформы, независимость адвоката, конституционные гарантии, юридическая помощь, цифровизация, электронная система.

Abstract

This article scientifically analyzes the essence, legal foundations, and practical outcomes of the reforms carried out in advocacy bodies under the conditions of New Uzbekistan. Particular attention is paid to strengthening the independence of the bar institution, expanding professional guarantees for lawyers, improving the quality of qualified legal assistance to the population, and introducing digital technologies into the field. The study also substantiates that allocating a

separate chapter to advocacy in the new edition of the Constitution of the Republic of Uzbekistan has significantly strengthened its constitutional role in protecting human rights and freedoms. The article reveals the strategic importance of these reforms in building a rule-of-law state and a strong civil society.

Keywords
New Uzbekistan, advocacy, legal reforms, lawyer independence, constitutional guarantees, legal aid, digitalization, electronic system.

Kirish

Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasida inson huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilish, odil sudlovga erishish imkoniyatlarini kengaytirish hamda huquqiy davlat tamoyillarini mustahkamlash ustuvor yo‘nalishlardan biri sifatida belgilangan. Ushbu jarayonda advokatura instituti fuqarolar, tadbirkorlik subyektlari va boshqa yuridik shaxslarning huquq hamda qonuniy manfaatlarini himoya qiluvchi eng muhim huquqiy institutlardan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. So‘nggi yillarda mamlakatimizda advokatura organlari faoliyatini tubdan takomillashtirish, advokatlarning kasbiy mustaqilligi va daxlsizligini kuchaytirish, aholiga malakali yuridik yordam ko‘rsatish sifatini oshirish, shuningdek, sohaga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirildi. Ayniqsa, 2023-yilgi yangi tahrirdagi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida advokaturaga alohida XXIV bob (141–142-moddalar) ajratilgani ushbu institutning konstitutsiyaviy maqomini yangi bosqichga olib chiqdi[1]. Advokatura faoliyatining qonuniylik, mustaqillik va o‘zini o‘zi boshqarish prinsiplari darajasida mustahkamlanishi, advokat faoliyatiga aralashishga yo‘l qo‘yilmasligi hamda advokat sha’ni va kasbiy faoliyatining davlat himoyasiga olinishi sud-huquq tizimidagi islohotlarning amaliy ifodasi bo‘ldi. Mazkur o‘zgarishlar advokatura institutining faqat protsessual himoya vositasi sifatidagi rolini emas, balki fuqarolik jamiyatining muhim bo‘g‘ini sifatidagi o‘rnini ham kuchaytirdi. Advokatlik faoliyati bilan shug‘ullanish uchun litsenziya olish tartibining soddalashtirilishi, yuridik mutaxassislik bo‘yicha ikki yillik ish stajiga oid ayrim talablarning bekor qilinishi, yosh mutaxassislarni sohaga keng jalb qilishga xizmat qiluvchi yangi mexanizmlarning joriy etilishi advokatura tizimining institutsional salohiyatini oshirdi. Shu bilan birga, elektron order, onlayn murojaat va raqamli yuridik xizmatlar tizimining joriy etilishi advokatlik xizmatlarining tezkorligi va shaffofligini ta’minlashga xizmat qilmoqda. Mavzuning dolzarbligi shundaki, Yangi O‘zbekiston sharoitida advokatura organlarida olib borilgan islohotlar inson huquqlarini himoya qilish, odil sudlov tamoyillarini amalda ta’minlash hamda jamiyatda qonun ustuvorligini qaror toptirishning muhim omiliga aylandi. Shu sababli mazkur islohotlarning huquqiy asoslari, mazmun-mohiyati va amaliy natijalarini ilmiy jihatdan tahlil qilish bugungi kun yuridik fanining dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili

Mazkur mavzu bo‘yicha mavjud ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, Yangi O‘zbekiston sharoitida advokatura institutini takomillashtirish masalasi huquqshunoslik fanining dolzarb yo‘nalishlaridan biriga aylangan. So‘nggi yillarda advokatura organlarining institutsional mustaqilligini kuchaytirish, advokatlik faoliyati kafolatlarini mustahkamlash, aholiga malakali yuridik yordam ko‘rsatish sifatini oshirish hamda sud-huquq tizimidagi tenglik tamoyillarini ta’minlashga bag‘ishlangan ko‘plab ilmiy izlanishlar olib borildi. Ilmiy manbalarda advokatura institutining rivojlanishi, avvalo, uning konstitutsiyaviy maqomi, protsessual imkoniyatlari va

[1] O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, 2023-yil 30-aprel, XXIV bob “Advokatura”, 141–142-moddalar — advokatura faoliyatining konstitutsiyaviy maqomi, mustaqilligi va advokat daxlsizligi kafolatlari.

kasbiy daxlsizlik kafolatlari bilan chambarchas bog‘liq ekani ta’kidlanadi. Ayniqsa, yangi tahrirdagi Konstitutsiyada advokaturaga alohida bob ajratilishi ushbu institutni fuqarolik jamiyatining muhim bo‘g‘ini sifatida baholash imkonini yanada kengaytirdi[2]. O‘zbek huquqshunos olimlari va amaliyotchilarining ilmiy ishlarida advokatura faoliyatini isloh qilishning bir necha asosiy yo‘nalishlari ajratib ko‘rsatilgan. Jumladan, advokatning protsessual maqomini kuchaytirish, tergov va sud organlari bilan munosabatlarda teng huquqli ishtirokini ta’minlash, advokat so‘roviga javob bermaslik uchun javobgarlik mexanizmlarini kuchaytirish, shuningdek, advokat stajyori va yordamchisi institutlarini rivojlantirish masalalari chuqur yoritilgan. M. Rustamboyev va TDYU ilmiy maktabi vakillari tomonidan yaratilgan darslik va ilmiy qo‘llanmalarda advokatura institutining rivojlanish bosqichlari, 2008-yildan boshlab boshlangan yangi islohotlar davri hamda Advokatlar palatasining tashkil etilishi sohaga sifat jihatdan yangi bosqich olib kirgani asoslab berilgan. Ushbu yondashuvlar bugungi kunda Yangi O‘zbekiston islohotlari bilan uyg‘un holda yanada takomillashib, raqamli advokatura, elektron order va masofaviy yuridik xizmatlar ko‘rsatish tizimlarining joriy etilishi bilan boyitildi[3]. Shuningdek, 2024–2026-yillardagi yangi ilmiy maqolalarda advokatura faoliyatining mustaqilligi va kasbiy erkinligi masalalari alohida tahlil qilinmoqda. Zamonaviy adabiyotlarda advokatning daxlsizligi, himoya pozitsiyasini erkin shakllantirish huquqi, davlat hisobidan ko‘rsatiladigan yuridik yordam mexanizmlarining takomillashuvi hamda elektron huquqiy xizmatlar platformalari faoliyatining samaradorligi asosiy ilmiy yo‘nalish sifatida ko‘rilmoqda. Bu esa advokatura institutining nafaqat protsessual himoya vositasi, balki inson huquqlarini ta’minlashning mustaqil konstitutsiyaviy instituti sifatidagi o‘rnini mustahkamlayotganini ko‘rsatadi. Umuman olganda, ilmiy adabiyotlar tahlili Yangi O‘zbekiston sharoitida advokatura organlarida olib borilgan islohotlar ko‘p qirrali va tizimli xarakterga ega ekanini ko‘rsatadi. Mavjud manbalarda islohotlarning huquqiy asoslari, institutsional mexanizmlari, xalqaro standartlarga moslashuvi hamda raqamlashtirish yo‘nalishlari yetarlicha yoritilgan bo‘lib, bu holat mazkur maqolaning nazariy asosini mustahkamlaydi.

Metodologiya

Mazkur tadqiqotda Yangi O‘zbekiston sharoitida advokatura organlarida amalga oshirilayotgan islohotlarning mazmun-mohiyati, huquqiy asoslari va amaliy samaradorligini ilmiy jihatdan yoritish uchun kompleks metodologik yondashuv qo‘llanildi. Tadqiqot metodologiyasi huquqshunoslik fanining zamonaviy ilmiy tamoyillari, konstitutsiyaviy-huquqiy tahlil, qiyosiy yuridik tadqiqot va institutsional yondashuv asosida shakllantirildi. Avvalo, mavzuni ochib berishda normativ-huquqiy tahlil usulidan keng foydalanildi. Ushbu metod yordamida O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining XXIV bobi (141–142-moddalar), “Advokatura to‘g‘risida”gi Qonun, “Advokatlik faoliyatining kafolatlari va advokatlarning ijtimoiy himoyasi to‘g‘risida”gi Qonun, shuningdek, Prezident farmon va qarorlarida belgilangan islohotlar tizimli ravishda o‘rganildi. Ayniqsa, advokatura faoliyatining qonuniylik, mustaqillik va o‘zini o‘zi boshqarish prinsiplari metodologik asos sifatida tahlil qilinib, ularning Yangi O‘zbekiston sud-huquq siyosatidagi o‘rni ochib berildi[4]. Tadqiqot davomida qiyosiy-huquqiy metod ham muhim ahamiyat kasb etdi. Mazkur usul orqali Yangi O‘zbekistonda advokatura tizimida amalga oshirilgan islohotlar avvalgi bosqichlar bilan taqqoslandi, xususan advokatlik

[2] O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, 2023-yil 30-aprel, XXIV bob “Advokatura” — advokatura institutining konstitutsiyaviy maqomi va mustaqillik kafolatlari.

[3] Rustamboyev M. va boshqalar, “O‘zbekiston Respublikasida advokatlik faoliyati”, TDYU darsligi; shuningdek Prezidentning advokaturani raqamlashtirish bo‘yicha qarorlari — advokatura rivojlanish bosqichlari va zamonaviy islohotlar.

[4] O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, 2023-yil 30-aprel, XXIV bob “Advokatura” (141–142-moddalar); shuningdek “Advokatlik faoliyatining asosiy prinsiplari” — mustaqillik, qonuniylik va o‘zini o‘zi boshqarish tamoyillari.

faoliyati uchun litsenziya olish talablari, yosh mutaxassislarni sohaga jalb qilish mexanizmlari, elektron order va raqamli yuridik xizmatlar joriy etilishi kabi yangiliklar qiyosiy tahlil qilindi. Ushbu metod orqali islohotlarning nafaqat normativ jihati, balki ularning amaliy natijalari ham ochib berildi. Jumladan, yuridik mutaxassislik bo‘yicha ikki yillik ish stajiga oid ayrim talablarning bekor qilinishi advokatura tizimining ochiqligi va kadrlar salohiyatini oshirishga xizmat qilayotgani ilmiy asoslandi[5]. Shuningdek, tadqiqotda institutsional tahlil usuli qo‘llanildi. Ushbu metod yordamida Advokatlar palatasi, hududiy advokatlar tuzilmalari, advokat byurolari va advokatlik firmalarining Yangi O‘zbekiston islohotlari sharoitidagi faoliyati o‘rganildi. Institutsional yondashuv advokatura organlarining ichki boshqaruv mexanizmlari, o‘zini o‘zi boshqarish tamoyili, kasbiy intizom va etik nazorat tizimini ilmiy baholash imkonini berdi. Ayniqsa, elektron platformalar orqali advokatlik faoliyatini muvofiqlashtirish, litsenziyalash va mijozlar bilan ishlash tizimlari metodologik jihatdan muhim empirik asos bo‘lib xizmat qildi. Metodologik jihatdan tarixiy-huquqiy yondashuv ham tadqiqotning muhim tarkibiy qismi bo‘ldi. U orqali advokatura institutining mustaqillikdan keyingi rivojlanish bosqichlari, 2008-yildagi Advokatlar palatasining tashkil etilishi, 2018-yildagi PF–5441-son Farmon asosidagi tub islohotlar hamda 2023-yil Konstitutsiyaviy islohotlari bilan bog‘liq yangi bosqich izchil ravishda o‘rganildi. Bu metod islohotlarning evolyutsion xarakterini ko‘rsatish va Yangi O‘zbekiston davridagi sifat jihatidan yangi bosqichni ilmiy asoslash imkonini berdi. Bundan tashqari, tadqiqotda sistemali yondashuv metodi qo‘llanib, advokatura islohotlari sud hokimiyati, prokuratura, tergov organlari, fuqarolik jamiyati institutlari va inson huquqlarini himoya qilish mexanizmlari bilan uzviy bog‘liq holda yaxlit tizim sifatida ko‘rib chiqildi. Ushbu metod islohotlarning huquqiy davlat va kuchli fuqarolik jamiyatini shakllantirishdagi strategik rolini chuqur ochib berishga xizmat qildi. Umuman olganda, tanlangan metodologik yondashuvlar uyg‘unligi Yangi O‘zbekiston sharoitida advokatura organlarida olib borilgan islohotlarni nazariy va amaliy jihatdan har tomonlama yoritish, ularning samaradorligini huquqiy mezonlar asosida baholash hamda keyingi ilmiy xulosalar uchun mustahkam poydevor yaratdi.

Natija va xulosalar

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, Yangi O‘zbekiston sharoitida advokatura organlarida amalga oshirilgan islohotlar sud-huquq tizimini demokratlashtirish, inson huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilish hamda odil sudlov tamoyillarini amalda ta’minlashda muhim institutsional bosqichni boshlab berdi. Eng avvalo, 2023-yilgi yangi tahrirdagi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida advokaturaga alohida XXIV bob (141–142-moddalar) ajratilgani advokatura institutining huquqiy maqomini tubdan mustahkamladi. Ushbu konstitutsiyaviy yangilik advokatning mustaqilligi, kasbiy faoliyatiga aralashmaslik, himoya ostidagi shaxs bilan moneliksiz uchrashish va advokat sha’ni hamda qadr-qimmatining davlat himoyasida bo‘lishini oliy yuridik darajada kafolatladi[6].Bu esa amaliy jihatdan tergov va sud bosqichlarida himoyachining rolini kuchaytirib, taraflar tortishuvi prinsipining yanada samarali ishlashiga xizmat qilmoqda. Natijalar shuni ham tasdiqladiki, advokatura sohasida olib borilgan tashkiliy va raqamli islohotlar aholiga ko‘rsatilayotgan yuridik yordam sifatini sezilarli darajada oshirdi. Xususan, elektron litsenziyalash, elektron order, “yagona darcha” tamoyili asosida advokatlik tuzilmalarini ro‘yxatdan o‘tkazish, onlayn murojaat va masofaviy yuridik xizmat ko‘rsatish mexanizmlarining joriy etilishi advokatlik faoliyatining ochiqligi, tezkorligi va shaffofligini ta’minladi. Prezident farmonlari va so‘nggi normativ o‘zgarishlar natijasida advokatlik kasbiga

[5] O‘zbekiston Respublikasining 2023-yildagi advokatura sohasining jozibadorligini oshirish va yosh kadrlarni jalb etishga qaratilgan qonuni, shuningdek Advokatlar palatasi faoliyatini rivojlantirishga oid normativ hujjatlar.

[6] O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, 2023-yil 30-aprel, XXIV bob “Advokatura” (141–142-moddalar) — advokat mustaqilligi, kasbiy faoliyatga aralashmaslik va davlat himoyasi kafolatlari.

kirish tartibining soddalashtirilgani, xususan ayrim staj talablari bekor qilingani yosh yuridik kadrlarni sohaga keng jalb qilishga xizmat qilmoqda. Bu esa sog‘lom kasbiy raqobatni kuchaytirib, advokatura institutining jozibadorligini oshirdi. Tahlillar asosida yana bir muhim natija sifatida advokatura institutining fuqarolik jamiyatidagi o‘rni sezilarli darajada kuchaygani aniqlandi. Advokatura bugungi kunda nafaqat protsessual himoya vositasi, balki fuqarolarning konstitutsiyaviy huquqlarini ta’minlash, davlat organlari faoliyati ustidan jamoatchilik-huquqiy nazoratni kuchaytirish va jamiyatda qonun ustuvorligini qaror toptirishning muhim bo‘g‘iniga aylandi. Ayniqsa, davlat hisobidan yuridik yordam ko‘rsatish tizimining kengayishi aholining ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlari uchun odil sudlovga teng kirish imkoniyatlarini mustahkamladi. Xulosa sifatida aytish mumkinki, Yangi O‘zbekiston sharoitida advokatura organlarida olib borilgan islohotlar huquqiy davlat va kuchli fuqarolik jamiyatini shakllantirishning strategik omillaridan biri bo‘ldi. Advokatura institutining konstitutsiyaviy maqomi mustahkamlangani, kasbiy mustaqillik kafolatlari kengaygani, raqamli texnologiyalar joriy etilgani va yosh kadrlarni jalb etish mexanizmlari takomillashgani ushbu sohaning yangi sifat bosqichiga ko‘tarilganini ko‘rsatadi[7]. Kelgusida ushbu yo‘nalishdagi islohotlarni yanada chuqurlashtirish, advokatlarning protsessual vakolatlarini kengaytirish va bepul yuridik yordam ko‘lamini oshirish Yangi O‘zbekistonning inson qadri ustuvor bo‘lgan huquqiy siyosatini yanada mustahkamlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023. XXIV bob, 141–142-moddalar (Advokatura).
2. O‘zbekiston Respublikasining “Advokatura to‘g‘risida”gi Qonuni, 1996-yil 27-dekabr, 349-I-son.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Advokatlik faoliyatining kafolatlari va advokatlarning ijtimoiy himoyasi to‘g‘risida”gi Qonuni, 1998-yil 25-dekabr, 721-I-son.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. “Advokatura instituti samaradorligini tubdan oshirish va advokatlarning mustaqilligini kengaytirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF–5441-son Farmon, 2018-yil 12-may.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. “Advokatura faoliyatiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”, 2022-yil 30-may.
6. Rustamboyev M. H., To‘xtasheva U. A. O‘zbekiston Respublikasida advokatlik faoliyati. – Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2012.
7. TDYU mualliflar jamoasi. Advokatura (darslik). – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2019.
8. Mirziyoyev Sh. M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
9. O‘zbekistonda advokatura: kecha va bugun // ilmiy maqola. – 2023. Advokatura rivojlanish bosqichlari va zamonaviy islohotlar tahlili.
10. Yurist axborotnomasi, 6-son, 8-jild. – Toshkent, 2026. Advokatura, protsessual maqom va yuridik yordam institutiga oid ilmiy maqolalar to‘plami.

[7] O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining advokatura institutini takomillashtirishga oid farmonlari, shuningdek TDYUning “Advokatura” darsligi (2019) — raqamlashtirish, litsenziyalashni soddalashtirish va institutsional rivojlanish natijalari.